

pútnický list

ISSN 2644 - 4526

12 / 2020

aktuality a zaujímavosti pútnického turizmu na Slovensku

Katedrála sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici

Katedrála sv. Františka Xaverského na námestí v Banskej Bystrici

Katedrála stojí na mieste, ktoré v 16. st. patrilo zámožnému banskobystrickému mešťanovi Michalovi Königsbergerovi, ktorý bol mecénom mnohých sakrálnych stavieb v meste a okolí. V jeho dome sa nachádzala gotická kaplnka zasvätená sv. Jánovi Krstiteľovi, ktorá bola v období protestantizmu jediným miestom v meste, kde sa slúžili katolícke bohoslužby. V r.1647 sa pričinením ostrihomského arcibiskupa Imricha Losyho v Königsbergerovom dome usadili členovia Spoločnosti Ježišovej. Tí si v r. 1695 - 1701 na tomto pozemku postavili kolégium a v nasledujúcom roku začali so stavbou kolegiálneho kostola sv. Františka Xaverského. Chrám projektoval vtedajší rektor kolégia - Johann Häffels - podľa vzoru jezuitského kostola „Il Gesu“ v Ríme. Stavba sa sľubne rozbehla, ale keď Banskú Bystricu obsadili povstalecké vojská Juraja Rákoczyho, práce na kostole boli prerušené a jezuiti museli mesto opustiť. Kostol bol dokončený v r. 1709 - 1715 po potlačení protihabsburských povstaní a slávnostne ho konsekroval 24. septembra 1715 biskup Lukáš Natale zo Stoličného Belehradu, auxiliár ostrihomského arcibiskupa. Bol postavený ako jednolod'ová baroková stavba so šiestimi postrannými kaplnkami a chórmí po celom obvode. Lod' bola zaklenutá štyrmi poľami barokovej valenej klenby s lunetami. Priečelie chrámu bolo bez veže a tvoril ho plochý štít s barokovým portálom v strede. Spolu s kostolom bola vybudovaná krypta, do ktorej boli pochovávaní predstavení kolégia a významní kanonici. Jezuiti tu pôsobili do r.1773, kedy bola Spoločnosť Ježišova zrušená. O tri roky neskôr, po zriadení Banskobystrickej diecézy, sa kostol sv. Františka Xaverského stal katedrálňym chrámom. Už vtedy mal veľkosť dnešnej kostolnej lode.

info o pútnických miestach a asociácii nájdete na: www.putnickemiesta.sk

Prvý banskobystričský biskup František Berchtold vyžiadal od pápeža Pia VI. do chrámu relikvie diakona a starokresťanského mučeníka sv. Vincenta. V tom období mal záujem chrám prestavať a zväčšiť. Biskup Jozef Belanský tretinu svojej pozostalosti poručil na zväčšenie katedrály. Po jeho smrti, v polovici 19. st., sa začali rozsiahle stavebné úpravy kostola. Katedrála dostala nové rozmery, aj nový vonkajší vzhľad. Pri prestavbe predĺžili loď kostola i bočné chóry a postavili novú kazateľnicu. Svätynia vznikla z bývalej sakristie a novú sakristiu a konzistórium pričlenili ku kostolu z príľahlej budovy jezuitskeho kolégia. Následne v novej svätyni postavili aj nový hlavný oltár s pôvodným obrazom sv. Františka Xaverského (r.1729). Súčasne zmenili aj fasádu kostola. Na priečelí boli postavené dve veže, medzi ktorými bol vybudovaný hlavný portikový portál so štyrmi toskánskymi stĺpmi a trojuholníkovou strieškou, pod ktorou je nápis „Venite Adoremus Dominum“, čo v preklade znamená „Poďme, pokloňme sa Pánovi“. Posledná stavebná úprava katedrály sa realizovala v r. 1880, počas pôsobenia biskupa Arnolda Ipolyiho-Stummera. Veže, ktoré mali cibulovitú podobu, dostali novú romantickú kolkovú balustrádu. Biskup Karol Rimely dal v r.1888 zhotoviť kanonické lavice a kostol vymaľovať. Po 2. svetovej vojne kostol zreštaurovali a dostal aj nové okná. Interiér kostola ako aj vonkajšia fasáda boli opravované aj v 70. rokoch 20. st. Bohato zdobenému interiéru kostola dominuje v hlavnej lodi empírový oltár s obrazom sv. Františka Xaverského. Je to monumentálna stĺpová architektúra s mohutnou nákladou a kolkovou balustrádou. Po stranách sa nachádzajú sochy sv. Petra a Pavla. Ďalšie dva oltáre sú klasicistické z r. 1844. Súčasťou katedrálneho chrámu je aj Kaplnka sv. Michala. V minulosti slúžila ako konzistórium – miestnosť, v ktorej sa schádzal poradný zbor diecézneho biskupa. Dnes slúži ako *kaplnka Rádia Lumen*. V rámci posledných renovačných prác v interiéru - podľa návrhu Ing. arch. Michal Švantnera - bol v r. 2001 postavený nový oltár. Tvorí ho sklenený kríž zaklínový medzi štyrmi balvanmi, ktoré sú zároveň nohami stola. Sklenený oltár symbolizuje prameň vody vytekajúcej z chrámu, o čom hovorí známy biblický úryvok z knihy proroka Ezechiela. Biskupský stolec je v tvare prúdu vody. Ambóna má tvar meča zabodnutého do kameňa, ktorý sa rozštíepil. Do interiéru pribudla i krstiteľnica umiestnená v prvej kaplnke vľavo od oltára. V protiľahlej kaplnke vznikla *Eucharistická kaplnka*, v ktorej je umiestnená Sviatosť oltárna. Komplexná rekonštrukcia katedrály sa ukončila v r. 2003 inštaláciou nového organa. V r. 2005 bola vytvorená farnosť, takže katedrálny chrám v súčasnosti je zároveň farským kostolom.

interiér katedrály

zdroje: fotografia na 1.strane upravená

z originálu, ktorého autorom je Tomáš Šereda (ttstudio.sk), www.katedralabb.sk, Mons. Viliam Judák: Katedrála – matka chrámov v diecéze, Pútnik svätovojtešský, 2011

POZVANIE

pre jednotlivcov i pútnické miesta

VSTÚPTE do Asociácie pútnických organizácií a prispejte k rozvoju, obnove a osvete putovania na Slovensku. Získate podporu a spoluprácu organizácií, ktoré pôsobia v oblasti pútnictva, dobrovoľníkov, rozšírite si prístup k informáciám, možnosť prezentácie aktivít napr. na veľtrhoch, internete, FB...

STAŇTE SA PRAVIDELNÝMI ODBERATEĽMI PÚTNICKÉHO LISTU

Ak máte záujem dostávať Pútnický list do Vašej e-mailovej pošty, prosíme Vás, napíšte nám na adresu: prekopova@gmail.com. Zaradíme Vás **do adresára čitateľov Pútnického listu**.

Vydávanie Pútnického listu môžete podporiť dobrovoľným príspevkom na č.ú:

SK18 7500 0000 0040 1664 7114, do správy pre prijímateľa uveďte: **PÚTNICKÝ LIST**

Ď A K U J E M E !

O zázračnej vode a sakrálnom klenote v Porube

V Hornonitrianskej kotline, v nadmorskej výške 414 m, 12 km od okresného mesta Prievidza leží podhorská obec **Poruba**, ktorá patrí do farnosti Lazany. V lese nad Porubou – v **lokality Chorlová** - sa nachádza prameň a pri ňom kaplnka. Kaplnka stojí na mieste, kde sa podľa legendy zjavila Panna Mária. Pôvodne pri prameni na blízkom strome umiestnil neznámy čiteľ Panny Márie obrázok nebeskej Matky. Neskôr tu postavili drevený prístrešok. Ľudia oddávna prichádzali k prameňu a čerpali z neho vodu, ktorá nezamrzá ani v tuhých zimách. Verili, že voda z prameňa má liečivé účinky.

To sa potvrdilo, keď na prelome r.1884 a 1885 vypukla vo farnosti epidémia pravých kiahní. Jej obeťami sa stávali malé deti. Z celkového počtu 30 mŕtvych bolo najviac obetí - a to 16 - z obce Poruba. Ľudia verili, že na príhovor Panny Márie a pitím vody z prameňa sa niektorí uzdravili. Ochorelo i dieťa porubského richtára. Ten sa zaviazal, že ak dieťa vyzdravie, postaví pri prameni kaplnku. A naozaj. Dieťa sa uzdravilo a richtár dodržal svoj sľub. Pri prameni nechal postaviť murovanú kaplnku zasvätenú Panne Márii. Kaplnku vysvätil vtedajší laziansky farár František Kluch. Kaplnka sa zakrátko po vzniku stala miestom púti viacerých veriacich z čoho sa stala tradícia. Dodnes dvakrát do roka sa organizujú púte a to v máji a septembri. Táto tradícia sa neprerušila ani v období náboženskej neslobody. V r. 1955 chátrajúcu kaplnku opravila skupina mužov pod vedením Jozefa Tisaja. Pri príležitosti 100. výročia od postavenia kaplnky, vybudovala farnosť popri lesnej cestičke vedúcej ku kaplnke krížovú cestu. Iniciátorom bol vtedajší laziansky farár Tomáš Galis. V jubilejnom r. 2000 veriaci z vlastnej zbierky osadili na kalvárii nové veľké jednoduché kríže. Na nich sa nachádzajú obrazy s výjavmi jednotlivých zastavení krížovej cesty. Zároveň upravili aj areál okolo kaplnky, ktorý je dnes príjemným miestom, kam radi chodievajú nielen pútnici, ale i mnohí turisti. Obnovenú kalváriu vysvätil na Veľký piatok 21. apríla 2000 laziansky farár Viktor Kraus. Ak sa chcete dostať k prameňu s kaplnkou, prejdite popri miestnom kostole smerom k futbalovému ihrisku, pred ihriskom treba odbočiť doprava a po chvíľke prejsť doľava na lesnú cestu, kde sa nachádza začiatok kalvárie. Zaujímavou sakrálnou stavbou v Porube

je aj **kostol sv. Mikuláša** stojaci na vyvýšenine v opevnenom areáli. Postavili ho asi v prvej tretine 14. st., možno aj skôr - už na prelome 13. a 14. st., ako jednolodňovú stavbu s kvadratickým presbytériom, západnou vežou a severnou sakristiou. V minulosti bola okolo kostola priekopa, v ktorej bola voda a dnu sa vchádzalo po drevenom mostíku. Hrubý obranný múr poskytoval obyvateľom úkryt v čase rôznych nepokojov. Začiatkom 15. st. sa realizovala obnova objektu, v rámci ktorej vyzdobili interiér dodnes zachovanými freskami. Renesančne objekt upravili v polovici 17. st., keď loď dostala maľovaný kazetový strop. V r. 1660 objekt prevzali do užívania

protestanti, ktorí ho doplnili o drevenú tribúnu. Dnešnú podobu nadobudol kostolík v priebehu minulého storočia, keď postupne pribudla murovaná predsieň pred západným vstupom a bočné priestory pri veži. V r. 1997 – 98 sa uskutočnil reštaurátorský prieskum celého kostola, ktorého výsledkom bol okrem iného aj objav viacerých, dovtedy neznámych, nástenných malieb v lodi. Tie boli odborné zreštaurované počas následnej komplexnej obnovy, ktorá v kostole trvala až do r. 2009. Z gotických prvkov sa na východnej strane presbytéria zachovalo gotické okno s kamennou trojlístovou kružbou. Najväčšou pamiatkou z obdobia gotiky sú však nástenné

malby z 15. st., ktoré sa zachovali predovšetkým vo svätyni a po stranách víťazného oblúka, v menšom rozsahu aj na severnej a južnej stene lode. Patria k najpočetnejším najzachovanejším na Slovensku. Malbám vo svätyni dominuje Kristus v mandorle, zobrazený na klenbe spolu s tradičnými symbolmi evanjelistov a učiteľov cirkvi. Steny zdobia postavy apoštolov stojacich v arkádach, ktoré znázorňujú nebeský Jeruzalem. K nim je priradený aj patrón kostola – sv. Mikuláš. Na víťaznom oblúku môžeme vidieť zaujímavé malby predstavujúce Vázenie duší a Pannu Máriu Ochrankyňu. Na archanjelovi Michalovi, ktorý drží váhy s dušou ženy a meč, zaujmú na prvý pohľad krídla s pávimi perami. Na stenách lode sa malby zachovali iba fragmentárne, najlepšie zachovaným celistvým výjavom je postava sv. Juraja bojujúceho s drakom na severnej stene. V interiéri sa zachovalo aj viacero ďalších starších artefaktov. Z gotického oltára pochádzajú hodnotné drevené plastiky sv. Mikuláša a sv. Juraja z obdobia okolo r. 1500. Jeho súčasťou boli aj tabuľové malby sv. Kataríny a sv. Barbory. Torzá z gotického oltára sú dnes súčasťou zbierok Slovenského národného múzea - Múzea Bojnice. Pozoruhodným prvkom interiéru kostola je aj neskororenesančný maľovaný strop lode z r. 1658. Okrem bohatej rastlinnej výzdoby tu maliar zobrazil aj postavy štyroch evanjelistov okolo Ježiša ako Spasiteľa sveta. Na pravej strane víťazného oblúka sa zachovala renesančná kamenná kazateľnica (r.1633). Súčasný barokový hlavný oltár s obrazom sv. Mikuláša (r. 1701) sa teraz reštauruje v múzeu v Bojniciach.

zdroje: www.porubakostol.webnode.sk, www.apsida.sk, lisinovic.blog.sme.sk, www.slovenskycestovatel.sk, www.slovakianguide.com

Pútnické miesta Banskobystrickej diécezy:

Banská Belá, Banská Bystrica - kalvária, Banská Bystrica - Radvaň, Banská Štiavnica, Detva, Dudince, Hliník nad Hronom, Hontianske Nemce, Hrušov, Hýbecký majer, Chalmová, Chrenovec - Brusno, Kláštor pod Znievom, Kremnica, Litava, Modrý Kameň, Nitrianske Pravno, Nová Baňa, Poruba, Predajná, Prievidza, Selce, Senohrad, Staré Hory, Šahy, Tajov, Veľké Uherce, Vyškovce nad Ipľom, Zvolen - západ, Žarnovica, Žiar nad Hronom

Územie terajšieho banskobystrickej diecézy bolo súčasťou rozsiahleho ostrihomského arcibiskupstva, ale vzhľadom na jeho veľkosť boli viaceré snahy o jeho rozčlenenie na menšie celky. Rozdelenie sa uskutočnilo v r. 1776 zásluhou cisárovnej Márie Terézie a tak bulou pápeža Pia VI. - Regalium principum vznikla 13.marca 1776 aj banskobystrická diecéza. Jej prvým biskupom sa stal gróf František Berchtoldt. Cisárovná Mária Terézia novovzniknutému biskupstvu dala do vena niekdajšie arcibiskupské panstvo s kaštieľom vo Svätom Kríži nad Hronom (terajší Žiar nad Hronom) a bývalý jezuitský kostol v Banskej Bystrici určila za jeho katedrálu. Patrón katedrálneho kostola – sv. František Xaverský sa stal patrónom celej diecézy. Biskup Berchtoldt musel po veľkom požiari v Banskej Bystrici v r. 1783 presťahovať sídlo mladej diecézy do priestorov renesančno-barokového kaštieľa vo Svätom Kríži nad Hronom. Ten bol hlavnou rezidenciou biskupa viac ako 150 rokov. Naspäť do Banskej Bystrice sa biskupský úrad presťahoval až nariadením

Na čele súčasnej diecézy, ktorú tvorí 16 dekanátov, stojí od 15. decembra 2012 Mons. Marián Chovanec.

Vatikánu 1. decembra 1941, v čase pôsobenia biskupa Andreja Škrábika. Medzi doterajšími banskobystrickými biskupmi vyniká Gabriel Zerdahelyi, zakladateľ kňazského seminára, Štefan Moyses, prvý predseda Matice Slovenskej, Marián Blaha, prvý slovenský biskup po rozpade monarchie, Andrej Škrábik, biskup počas 2. svet. vojny a v prvých rokoch komunistickej totality a Rudolf Baláž, prvý biskup, ktorý pochádzal z územia diecézy. V Banskobystrickej diecéze bola často mimoriadne zložitá hospodárska i duchovná situácia, dnes je sufragánou diecézou a spadá pod Bratislavskú arcidiecézu.

Zimné putovanie z Kalvárie na Radvaň

Na území mesta Banská Bystrica sa nachádzajú dva jedinečné pútnické kostoly, ktoré môžete navštíviť prostredníctvom zhruba 1 - 2 hodinovej zimnej prechádzky. Prvý, jeden z najkrajších skvostov mesta, sa nachádza na severovýchodnom úpätí vyhasnutej sopky Urpín. Je ním **Kostol Povýšenia Sv. Kríža**, ktorý je dominantou mestskej kalvárie. Tú tvoria kaplnky krížovej cesty, kaplnka Božieho hrobu a lipová „Urpínska“ alej. Pred r. 1710 sa miestni veriaci i ľudia z okolia modlievali na krížovej ceste, ktorá viedla z Bystrice do Španej doliny, kde končila pri Svätom hrobe jeruzalemského typu. Zachoval sa až dodnes a je jediný svojho druhu na Slovensku. Tvorcami tejto 11 km dlhej cesty boli jezuiti. Do európskych dejín však začiatkom 18.st. zasiahla morová epidémia, ktorá so sebou priniesla obmedzenia pohybu (platil zákaz opustiť mesto) a podnietila jezuitov, ktorí v tom čase už pôsobili v Banskej Bystrici k vytvoreniu novej – mestskej krížovej cesty. Práve na Urpínskej hore sa často konali prosebné procesie za ochranu mesta. V r. 1712, počas morovej epidémie, dal páter Jozef Mayr na vrchole hory postaviť tri kríže. Po skončení epidémie (r.1713) obyvatelia mesta z vďačnosti Pánu Bohu postavili vrcholový kostolík Kalvárie – Kaplnku Božieho hrobu s malým nádvorím. Postavenie kostolíka inicioval taliansky obchodník Ján Markir svojím darom 50 rýnskych zlatých. Mesto poskytlo 2000 tehál a zvyšok bol dotovaný z kalvárskej pokladnice. Celú stavbu mal na starosti p. Jakub Erasim. V r. 1714 bolo postavených 7 zastavení s pašiovou tematikou: 1. Kristus sa modlí v Getsemanskej záhrade, 2. Kristus bitý pred Annášom, 3. Kristus posmievaný pred Herodesom, 4. Bičovanie Krista, 5. Tŕnímkorunovanie Krista, 6. Ecce Homo (Hľa, človek!) a 7. Nesenie kríža. Výsadba lipovej aleje sa datuje do r. 1722, avšak v r. 1731 bola kvôli ničivému požiaru opätovne nanovo vysadená. V 18. a 19.st. sa miesto tešilo veľkému rozkvetu, podpore najmä nemeckej kongregácie a stalo sa silným duchovným centrom mesta, kde sa konali v priebehu roka štyri veľké slávnosti: Nedeľa umučenia, Nájdenie a Povýšenie Svätého kríža a Nanebovstúpenie Pána. Kostolík bol bohato zdobený vnútornými i vonkajšími obrazmi. Koncom 19.st. sa zmenil celkový vzhľad krížovej cesty, ktorá dostala súčasnú podobu 14tich zastavení. Komunistická diktatúra v hlavnom meste SNP spôsobila, že v 2. pol. 20 st. boli zničené všetky plastiky kalvárskych zastavení i sochy na nádvorí. Zachovalo sa len torzo plastiky prvého zastavenia a plastika umučenia Krista z centrálného kríža. Do r. 2005, vplyvom poveternostných podmienok a vandalizmu,

kaplnky i kostolík chátrali, i keď v 90tych rokoch sa cirkev aj mesto snažilo devastáciu zmierniť výmenou strešných krytín. Rozhodná pomoc pre záchranu tohto krásneho pútnického miesta prišla prostredníctvom grantového programu Ministerstva kultúry SR. Dotácia vo výške 200 tisíc korún umožnila čiastočnú záchranu prvých piatich kaplniek. V r. 2006 sa začal realizovať pod vedením Ing. Arch. Jozefa Frtúsa kompletný projekt rekonštrukcie kaplniek krížovej cesty a Kostolíka Povýšenia Svätého Kríža. Autorom súčasných vyobrazení krížovej cesty je akad. sochár Milan Ormandík z Kremnice. Súčasťou obnovy bola aj novostavba malého kláštora, so základnými hygienickými potrebami pre pútnikov. Práce sa realizovali v r. 2007 - 2008. Keďže sa nezachovali žiadne pôvodné reliéfy z portálu kostola, vytvoril akad. sochár Vladimír Oravec z Banskej Štiavnice dve keramické postavy anjelov, ktoré držia erby mesta a banskobystrickej diecézy. Spoločne s kostolom a kalváriou bolo obnovené aj okolie - alej, chodníky okolo kaplniek a prístupová cesta. Celkové náklady obnovy a záchranu Banskobystrickej kalvárie presiahli 1 milión eur. Koncom septembra 2008 celý areál slávnostne požehnal Mons. Rudolf Baláž a odovzdal ho do duchovnej správy Rehole bosých karmelitánov: <http://urpin.bosikarmelitani.sk>

Zimná pútnická prechádzka pokračuje modrou turistickou značkou, ktorá je zároveň Svätajakubskou i Barborskou cestou smerom na hvezdáreň Vartovka. Pod Vartovkou treba zbehnúť po žltej na žel. stanicu do mestskej časti Radvaň. Po Zvolenskej ceste a Radvanskej ulici okolo Tihányiovského kaštieľa, kde sa nachádza prírodovedné oddelenie Stredoslovenského múzea, ďalej cez Bernolákovú a Sládkovičovú ulicu sa dá odbočiť ku kaštieľu Radvanskovcov, ktorý bol v minulosti obkolesený anglickým parkom. V súčasnosti prebieha rozsiahla rekonštrukcia celého areálu kaštieľa. Oproti, na druhej

Tihányiovský kaštieľ

kaštieľ Radvanskovcov

kostolík v Radvani

strane, sa nachádza druhý banskobystrický pútnický chrám - **Kostol Narodenia Panny Márie**, postavený v 2. pol. 13. st (spomína sa rok 1287). Stojí na príkrom vršku nad riekou Hron a z diaľky možno vidieť iba jeho vežu. Celá budova kostola je skrytá za stromami, vedie sem prístupová cesta po krytých schodoch i obyčajná cesta. Spočiatku sa jednalo o jednolod'ovú ranogotickú stavbu s kvadratickým presbytériom. Stavba vďaka svojej výhodnej polohe slúžila aj na obranné účely. Nakoľko sa kostolík stal veľmi známym pútnickým miestom, v 14.st a neskôr v 16.st.

sa uskutočnili jeho stavebné úpravy a viacnásobné rozšírenie. Dnes je to dvojloďová halová stavba. Pôvodná svätyňa chrámu bola postavená smerom na východ, víťazným oblúkom pripojená k dvojlodi. Na severnej strane bola postavená kaplnka Sedembolestnej. Obidve presbytéria majú sakristie. Staršia bola vytvorená v 14. st. v podobe výklenku s mniškou. V 15.st. ju doplnili o maľbu trpiaceho Krista. Mladšia, kamenná, pochádza z obdobia neskorer gotiky. Je zaklenutá baldachýnovým oblúkom a troma fiálami. Od r. 1581 až do začiatku 18. st. slúžil kostol evanjelickej cirkvi. Barokovú prestavbu chrámu uskutočnili v r. 1681 - 1688 jezuiti. Na kostole i v jeho interiéri sa však stále nachádzajú aj hodnotné gotické a neskorogotické architektonické detaily, napr. dve netradičné okná oblúnikového tvaru, ktoré sú na stredovekých sakrálnych stavbách u nás pomerne vzácné, portály a klenby v pôvodnom presbytériu a severnej kaplnke (dnešnej svätyni). V r.1908 bol kostol neogoticky upravený, bola zmenená jeho orientácia, interiér získal výmaľbu od Jozefa Hanulu a baroková strecha cibulového tvaru bola nahradená novou ihlancovou. Súčasťou neogotického oltára je hodnotné neskorogotické súsošie Piety (r.1518). V interiéri kostola sú umiestnené tri náhrobné kamene s obdobia baroka patriace Radvanským. Vedľa kostola stojí 36 m vysoká veža (zvonica) z r. 1668. Kostolík slúži ako farský chrám miestnej farnosti Rímskokatolíckej cirkvi a konajú sa v ňom pravidelné bohoslužby.

zdroje: www.sk.wikipedia.org, www.bbdieceza.sk, www.travelguide.sk, www.lisinovic.blog.sme.sk, www.slovenskycestovatel.sk, www.vypadni.sk, www.radvan.webnode.sk, www.apsida.sk

na cestách i doma zjednotení v apoštoláte modlitby

Svetová sieť modlitby Svätého Otca známa ako „Apoštolát modlitby“ šírením pravidelných mesačných úmyslov zjednocuje veriacich v účasti na apoštoláte celej Cirkvi obetovaní osobnej modlitby, práce radostí i utrpení každého dňa v spojení s Kristovou eucharistickou obetou.

Modlitba obetovania dňa:

Nebeský Otče, obetujem ti celý svoj deň a svoje modlitby, práce, radosti aj utrpenia v spojení s tvojím Synom Ježišom Kristom,

ktorý sa ti stále obetuje vo svätej omši za spásu sveta. Nech ma Duch Svätý vedie a nech mi dá silu svedčiť o tvojej láske. S Pannou Máriou, Matkou nášho Pána a Matkou Cirkvi, prosím za úmysly Svätého Otca a našich biskupov na tento mesiac:

Evanjelizačný úmysel: Aby sme svoj osobný vzťah k Ježišovi Kristovi posilňovali Božím slovom a životom modlitby.

Úmysel našich biskupov: Aby rodičia a starí rodičia trpezlivo odovzdávali vieru mladším generáciám.

zdroj: www.vaticannews.va

LEŤME K VÝŠINÁM

10. decembra 2020 sa mal skončiť Svätý rok Loretánskeho jubilea, ktorý sa pre nás stal inšpiráciou, aby sme počas neho putovali do kostolov a kaplniek spojených s úctou k Loretskej Matke.

14. augusta 2020 pápež František oznámil jeho predĺženie do 10. decembra 2021.

Loretánska kaplnka v Kremnici

Putovanie loretánskymi kaplnkami zakončíme príbehom loretánskej kaplnky v Kremnici, ktorý je podobne ako v iných mestách, spojený s pôsobením františkánov. Menších bratov priviedol v r. 1649 do zlatého mesta ostrihomský arcibiskup Juraj Lippay. Kláštorný komplex začali stavať na mieste dvoch meštianskych domov v r. 1653. Kostol zasvätili sv. Františkovi z Assisi. Františkáni sa tri storočia nemalou mierou podieľali na kultúrnom živote mesta – vydávali vlastné noviny, v priestoroch kláštora prevádzkovali divadlo. Počas svojho pôsobenia rehoľníci vytvorili vzácnu knižnicu pozostávajúcu z 8 tisíc historických výtlačkov. Františkánsky kláštor v Kremnici sa stal najväčším na Slovensku – na dvoch poschodiach v malých celách žili desiatky bratov. Istý čas v kláštore pôsobil ako kazateľ a katechéta aj básnik Rudolf Dilong. V r. 1949 františkánov počas komunistickej totality vystaňovali a deportovali do pracovných táborov a kláštor vyrabovali. Kostol patril františkánom až do r. 2004, keď ho darovali

miestnej farnosti. Dnes je farským kostolom mesta. V období svojho rozkvetu v 18. st., keď františkánsky kostol nepostačoval množstvu ľudí, ktorí ho navštevovali, bolo potrebné rozšíriť ho. Bratia františkáni v r. 1749 kúpili od Antona Körmöndyho a jeho manželky Zuzany Eufrozíny dom, ktorý priamo susedil s kostolom. Františkáni dom po odkúpení prestavali v rámci jeho obvodových múrov na loretánsku kaplnku, zadnú dvorovú časť využívali na hospodárske účely a neskôr si v nej zriadili sýpku. V interiéri zadnej časti domu sa zachovali fragmenty nástennej maľby z 15. st. Loretánska kaplnka susediaca s kostolom predstavuje jednoduchú stavbu zhmotňujúcu kult Panny Márie, ktorého aktívnymi šíriteľmi bola práve rehoľa menších bratov františkánov. Kaplnku tvorí jednoduchý jednolodový priestor zaklenutý troma poľami pruskej klenby, na západnej strane s vnútornou „kaplnkou“ vyjadrujúcou ideu Loretánskeho domčeka

(Santa Casa). V nej je umiestnená milostivá socha Panny Márie s dieťaťom, odetá do zdobeného rúcha kužeľovitého tvaru. Predstavuje typ tzv. čiernej madony, ktorej autorom bol podľa tradície evanjelista Lukáš. Vo vrchole loretánskej architektúry je maľba na dreve od Antona Schmidta, stvárnajúca legendu anjelského prenášania domčeka Svätej rodiny z Nazaretu do talianskeho Loreta. Podklad maľby je profilovaný podľa jednotlivých postáv výjavu. Na prácach pri tvorbe oltárneho tabernákula v r. 1759, finančne zabezpečeného donáciou Antona Körmöndyho, sa okrem sochára podieľal aj františkánsky fráter stolár Paschal Valter. Posviacka kaplnky sa uskutočnila 9. septembra 1759 bojníckym prepoštom A. Majthényim. Kaplnka je spojená s loďou kostola a má aj samostatný vchod z námestia. Pre verejnosť je prístupná každý deň v čase od 9.00 h. až do večernej svätej omše o 18.00 h. (počas víkendu do 16.00 h.).

zdroje: A. Reřková, E. Husovská, N. Hrašková: Kláštor františkánov v Kremnici, Dejiny a stavebný vývoj kláštora, Monument revue, 2015/1,

www.kremnica.fara.sk, www.znovumajak.blogspot.com

ZOZNÁMTE SA S „Mikulášom“ v okolí Banskej Bystrice

Svätý Mikuláš patrí k svätcom, ktorí požívajú úctu po celom svete.

Svedčia o tom mnohé kostoly a oltáre, postavené na jeho česť.

Aj v Banskobystrickej diecéze sa nachádza viacero veľmi zaujímavých kostolov zasvätených patrónovi detí, pekárov, námorníkov, obchodníkov, majiteľov záložní, lekárníkov a rybárov.

Prekrásny gotický kostol sv. Mikuláša sa nachádza v obci **Pukanec**. Bol postavený v 14. st., podľa niektorých historikov už v 13. st. Má dve lode s pozoruhodnou sieťovou klenbou a pôvodným vnútorným zariadením. Okolo r. 1400 pristavili k pôvodne jednolodovej dispozícii severnú bočnú loď. Presbytérium má v čelnej stene dvojdielne gotické okno s trojlistovou kružbou. Na epištolovej strane je krásne gotické pastofórium na tordovanej nohe. Na strane evanjeliovej sú dvojité sedilie s trojitým záklenkom. Krížovú klenbu presbytéria zdobia fresky postáv štyroch evanjelistov. Chrám tvoril jadro pukanského hradu, ktorý bol opevnený dvojitým múrom s vežou, bastiónom a baštami. Časť opevnenia sa zachovala dodnes. Kostol mal pôvodne dve veže. Väčšia bola nad presbytériom. V časoch tureckého

nebezpečenstva slúžila ako pozorovateľňa. Poškodilo ju zemetrasenie v 16. st. V r. 1867, keď hrozilo nebezpečenstvo jej zvalenia, ju rozobrali. V kostole sa zachovali nádherné tabuľové oltáre z konca 15. st. Sú zaradené do okruhu dielne majstra Božieho hrobu v Hronskom Sv. Beňadiku. Najstarší z oltárov je oltár Panny Márie (1470-1480). Nájdete tu aj oltár Korunovania Panny Márie (1484), oltár sv. Jozefa, oltár sv. Salvatora (Spasiteľa). Unikátny je najmä hlavný oltár, ktorý vznikol okolo r. 1500. Jeho skriňa uchováva najkompletnejšiu vyrezávanú skupinu kalvárie v stredovekom Uhorsku. V kostole sa nachádza tiež jeden barokový oltár sv. Jána Nepomuckého z 18. st. Baroková je i kazateľnica z 1. pol. 18. st. Zasvätenie kostola sv. Mikulášovi pripomína len malá socha v štíte oltára. Jednolodový neskorogotický

kostol svätého Mikuláša v obci Lúčky (pôvodný názov: Hannushaw) vo farnosti Kremnica patrí k najkrajším neskorogotickým dedinským kostolom, ktoré si zachovávajú svoj pôvodný vzhľad až dodnes. Postavili ho údajne v r. 1487, ale loď s dvoma poliami gotickej rebrovej krížovej klenby so svorníkmi je takmer o storočie staršia. Neskorogotické sú vstupné portály i okná s kružbami a vo svätyni krásny svätostánok. Súčasťou pôvodného zariadenia kostola boli tri gotické oltáre z 15. st., ktoré boli v r. 1911 – 1912 z finančných dôvodov predané do Budapešti. Dodnes sa tu zachovala románska krstiteľnica z pol. 13. st. Interiér kostola je riešený v duchu neogotiky zo začiatku 20. st. Pri reštaurácii v tridsiatych rokoch minulého storočia

bol vybudovaný aj chór, ktorý nesú liatinové stĺpiky. **Ranogotický kostol sv. Mikuláša v Sliachi – Hájniskoch** pochádza z 13. st. (r. 1263). Je jednolodový s bočnou kaplnkou. Má polygonálne ukončené presbytérium zaklenuté krížovou klenbou a valene zaklenutú sakristiu. Z gotických detailov sa zachoval kamenný portál vedúci do sakristie s neskorogotickým oblúkom oslieho chrpta, južný portál lode s gotickým lomeným oblúkom a bohato profilovanými prútmí. Štvorcová svätyňa je osvetlená oknami s vitrážou. Počas tureckých vojen, v r. 1627, bola stavba vážne poškodená. Na severnej strane kostola bol pôvodne karner (kostnica) postavený v 15. st., ktorý zmenili na bočnú kaplnku zasvätenú Panne Márii, prístupnú z lode špicatým vstupom. Zo západnej strany je k nej napojená malá prístavba s valene zaklenutým priestorom, ktorá slúžila ako sýpka. Celý areál chránila priekopa a kamenný múr, ktorý bol v neskoršom období rozobraný. V r. 1688 bola loď zaklenutá na stredový stĺp. V nasledujúcich storočiach bol kostolík viackrát

Kostol sv. Mikuláša v Sliachi - Hájnikoch

upravovaný. Napriek neskorším úpravám si stavba dodnes zachovala stredoveký ráz. V interiéri sa nachádza veľmi vzácny fragment z oltára (r.1695). Interiér je plný umeleckých diel. Autorom súčasnej výmalby kostolíka je významný slovenský maliar Jozef Hanula. V r.1804 postavili pri kostolíku murovanú zvonicu s drevenou nadstavbou. Vo zvonici sa nachádza jeden z najväčších zvonov na Slovensku - Mikuláš (r.1512) vážiaci 5,1 tony.

Kostol sv. Mikuláša v Novej Lehote, dnes mestskej časti Handlovej, je barokovo - klasicistický kostol s mohutnou predstavanou renesančnou vežou. Postavili ho pôvodní nemeckí obyvatelia, ktorí boli násilne vysťahovaní. Vo svojom jadre je neskorogotický. Z čias neskej gotiky pochádza pomerne dobre zachovaná loď chrámu. K nej bola v renesancii pristavaná západná veža a v baroku miesto zbúranej svätyne a sakristie postavili nové a väčšie, segmentovo ukončené presbytérium a tiež južnú a severnú sakristiu. Kostol po barokovej prestavbe požehnal v r. 1785 farár Miller. Celú prestavbu dokončili v r.1790, keď postavili oltár. V r. 1791 kostol konsekroval zakladateľ farnosti biskup František Berchtoldt.

Chrám má obdĺžnikovú svätyňu zakončenú vypuklou stenou. Víťazný oblúk je polkruhový. Celý kostol má drevenú štukatéroú povalu. V r. 1960, po dlhých dažďoch, bol vážne poškodený a v r. 1972 ho opravovali. Dominantou interiéru kostola je hlavný oltár s obrazom sv. Mikuláša. Pod oltárnym obrazom sa nachádza socha Najsvätejšieho Srdca Ježišovho a vedľa, po oboch stranách, sú sošky sv. anjelov. Oltár aj krstiteľnica sú novorománske. Zhotovil ich V. Šteffek v Banskej Štiavnici v r.1928-1929. V areáli sa tiež nachádza tis a sekvoja obrovská, ktoré zasadil v polovici 19. st. farár Pavol Ambrózy, známy botanik a včelár. V r. 1971 - 1990 tu pôsobil aj tajne vysvätený biskup jezuita Peter Dubovský. V kostole tajne vysvätil dvadsať kňazov.

Banská Hodruša

Kostol sv. Mikuláša v Banskej Hodruši je jednolod'ová gotická stavba s polygonálne ukončeným presbytériom a predstavanou vežou z obdobia okolo r. 1387. Kostol prešiel prestavbou v r. 1577, kedy bola postavená veža a neogotickou úpravou (koncom 19. st.) Z neskorogotickej etapy sa zachovali dva portály s pretínavými prúťmi. Fasády kostola sú hladké, veža je ukončená ostrou ihlancovou helmicou. Svätyňa kostola je zaklenutá sieťovou klenbou, loď zrkadlovou klenbou.

Nachádza sa tu neskorobarokový oltár z r. 1753, stĺpová architektúra s rozdeleným architrávom. Z tohto obdobia pochádza aj kazateľnica a sekundárne umiestnené sochy sv. Petra a Pavla. Pôvodne ranogotický kostol sv. Mikuláša sa nachádza aj v Kláštore pod Znievom. Bol postavený v 2. pol.13. st. Je to jednoloďová ranogotická stavba s pravouhlým ukončením presbytéria a predstavanou vežou. Kostol po krátkom období kedy bol evanjelický prevzali jezuiti

v r. 1586. Zo 16. st. pochádza veža kostola. V r. 1728 - 1733, potom ako ho zasiahol ničivý požiar, kostol bol výrazne barokovo upravený. Dominantou interiéru je hlavný oltár sv. Mikuláša biskupa. Je to edikulový barokový oltár s centrálnym reliéfom svätca z 2. pol. 18. st., doplnený začiatkom 20. st. Veľmi pôsobivý je obraz Panny Márie Ružencovej po obvode s výjavmi zo života Ježiša a Márie od Jozefa Božetecha Klemensa (okolo r. 1870). Z gotických detailov sa dochovala ranogotická kamenná krstiteľnica, oblúkový portál do sakristie a gotické dvere medzi svätyňou a sakristiou, drevené s celoplošným oplechovaním z 2. pol. 13. st. **Kostol sv. Mikuláša v Čajkove** je jednoloďová

baroková stavba so segmentovým ukončením presbytéria a predstavanou vežou (1775-1779). Stojí na mieste staršieho gotického kostola, ktorý vyhorel. Veža bola pristavaná v r.1803. Interiér je zaklenutý českou plackou. Nachádzajú sa tu neskorobarokové bočné oltáre sv. Jána Nepomuckého a Sedembolestnej Panny Márie zo 70. rokov 18. st. Kazateľnica je neskorobaroková z 18. st. s reliéfom sv. Pavla a sochou Dobrého pastiera. Súčasťou zariadenia kostola sú aj rokokové lavice, spovednica a vstupné dvere. Segmentovo ukončené okná majú kamenné profilované ostenia, veža je členená kordónovými rímsami a korunnou rímsou s terčíkom. Ukončená je zvonovitou helmicou.

Farský kostol sv. Mikuláša v Novákoch (z r. 1703) bol postavený

v klasicistickom štýle. Je vybudovaný čiastočne na základoch pôvodného románskeho kostola. s nižšou mohutnou vežou štvorcového pôdorysu. Viacnásobné prestavby obohatili pôvodný románsky kostol charakteristickými prvkami gotického slohu. Až do r. 1817 bol okolo kostola cintorín. Súčasný kostol je jednoloďový so segmentovo zakončeným presbytériom. Interiér je zaklenutý českou plackou a pruskou klenbou. Má predstavanú klasicisticky upravenú vežu s pásovou bosážou zastrešenú klasicistickou prilbicou. Hlavný oltár je luisézny so sochou

sv. Mikuláša z 2. pol. 18. st. Ostatné vnútorné zariadenie pochádza z 2. pol. 19. a z 20. st.

zdroje: A. Güntherová a kol.: *Súpis pamiatok na Slovensku, Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Obzor Bratislava 1968*, www.pukanec.sk, www.dennikn.sk, vladimirbencik.blog.sme.sk, www.pamiatkynaslovensku.sk, www.knizocky.wordpress.com, www.apsida.sk, www.janovalehota.fara.sk, www.myhornanitra.sme.sk, www.commons.wikimedia.org, www.sk.wikipedia.org, www.fr.wikipedia.org, www.en.wikipedia.org, www.novaky.fara.sk

Pútnický list vydáva Asociácia pútnických organizácií
Farský úrad, 913 31 Skalka nad Váhom I/41
ISSN 2644-4526

www.putnickemiesta.sk/asociacia-putnickych-organizacii/archiv-putnickych-listov
Autori textu: Mária Hatalová, Mária Prekopová

NEPREDAJNÉ, VOĽNE ŠÍRITELNÉ